

OÑATI LETRARIK LETRA

U A B E -
x u a b e
u r t e n
x u a n
J o x e k
R o x e n -
d o n e t i k .

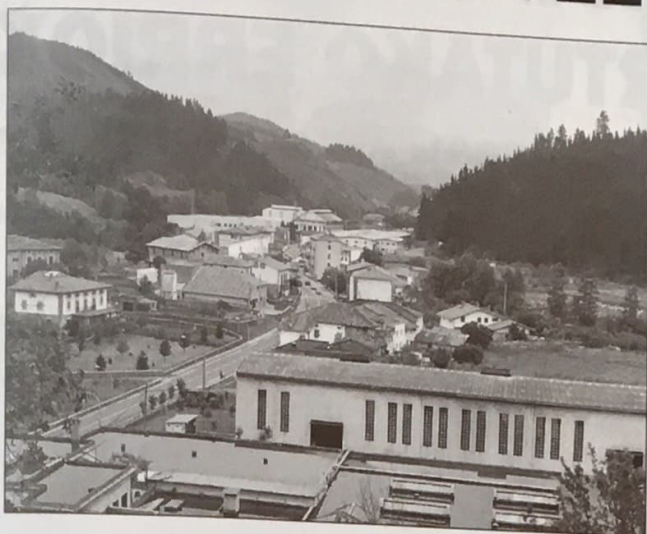

Begixak bixi-

bixi, hanka bixak motel xamar, etxakixan nora abixau: Kale barrixan behera ala gora. Harutzatxuago Klementx, Xakeo eta Diortxo ikusi txuan eta alkarrekin Luixeneraiño fatia pentsau xuain. Patxik perretxiku batzuk be batu zitutuala ta, aspaldixan asmauta eukain afarixa egittera animau zittuan.

Baiña bidetan, baxoerdi han baxoerdi hemen, txikiteo barrixari ekin txain: Txarriduma, Etxeberria, Txurruka, Txaketa, danairi bixittia egin bihar: Txokora be igo xuain eta azkenian Joxek Xolonpoman sartzeia gura izan xuan. Gehixenok ezetzian xagozan, berandutxo zala eta martxa haretan afarixori hotzittuko xatela. Joxeri, ostera, hasarratu xakuan eta serixo-serixo eran-tzun xostian bestioiri: *Neri etxostak inortxok agindduko zein lekutan sartu bihar doten eta enaixok zuetariko inork horretara obligauko*. Egixa esateko, gure Joxek etxok aix-komente holako kasketaldirik harrapaitten eta, bestiok hain temoso ikusi ebeñian, egogixena haren burugogorkerixiari jarraiketia zala erabagi xuain.

Sartu zittuan, ba, Xolonpoman; baltza, zurixa, gorrixa eta txakoliña eskatu eta, maixan jasartera zixoiatzela, Maurixio hurreteratu xatien eta erdi txan-txetan hauxe bota txan Joxeri: *Zer xabillagu, Joxe? zaragixa hustu biharrian? Gure laguna apurtxo bat pasauta xaguan, baiña ukabil bixetako indarra osorik xakuan oraindiok; eta txotxolo negargarixori! damutuko xak behin baiño gehixago-tan esan doken lelokerixia!*

erantzunaz, betondo bixak anpolaixa baiño gorrixago ipiñi txan. Jentia konturatu orduko, tabernako armaixua, maixak eta aulkixak hegaazka hasi zittuan eta hango lekaixo eta txili-xuak laister uxatu xuain Xolonponeko bezerixia. Horixe izan zuan, ba, hainbeste komerixa eta komentarixo atara dauen Joxeren historixiori.

A! Ixixa ahaztu xatak... egun haretako afarixa izorrau arren, San Fermin bixamonian haundixagua egitteko asmua xakuai; Txominek xiharduk izenak batzen eta ixa danok alkartuko gariela pentsaitten xuagu. Bueno, nik nahikua eskribidu xuat eta orain hiri tokaitten xak. Arixo!

U B I L L A G A

a i p a t u
o r d u k o ,
o l a k ,
e r r o t a k ,
f a n d e r i -
x i a , l a n -
t e g i a k , t a i -
l e r r a k d a t o z -
k i g u b u r u r a . G o r i b a r r e k i n
b a t e r a g u r e i n d u s t r i a - l e k u r i k
z a b a l e n a i z a n d u g u a s p a l d i d a -
n i k Z u b i l l a g a ; X V . m e n d e a z
g e r o z t i k , g u t x i e n e z . B e r a z ,
b o s t e h u n u r t e t a n z e h a r i a e t e -
n i k g a b e i n d u s t r i a - g u n e
g a r r a n t z i t s u a k o k a t u d a p a r a j e
h o r r e t a n . E r d i A r o k o l e h e n e n -
g o u r - o l a k m a r t x a n j a r r i z i r e -

netik, hain zuzen.

Oñatiko Kondearenak ziren Zubillagako **ola** biak. Elkarren ondoan zeuden lantegi hauetan meatik, mineraletik ateratako barrak ezezik, burdinazko tresna eta bestelako elementu asko ere produzitzen zen. Esate baterako, Gebaratarrek Madrilen jasoarazi zuten jauregiko balkoiak (1634), edo Oñatiko San Migel parrokiako Errosarioko kaperan ipini zen erraja ederra (1693) ola hauetan forjatu zituzten. Hurrengo mendearen erdi aldera ola handian 1.500 kintal burdina eta txikian 400 bat gauzatzen omen ziren. Tresnei dagokionez, berriz, garai berean ardatzak, prentsak, xafiak, palak, pikotxak, aitzurrak, goldeak, mailuak, ingudeak (*jungurak*) eta beste hainbat erreminta ateratzen zen ola horietatik.

Auzoak olen inguruan jardun zuela zenbait etxeren izenek ere erakusten digute: **Urtzalleko** bietan fundidoreak, burdina urtzen zutenak biziko ziren; **Txipitxalle** izenekoa minerala apurtu edo txipittu egiten zuena; oraingo Lazkanokua **Aguadokua** izena zeukan XVIII. mendean eta baliteke honek ere olarekin zerikusiren bat izatea; hauetaz gain hor ditugu **Ola-etxebarri**, **Olaburu**, **Errementarikua** eta inguruetan **Konde-txara**

basoa, sasoi batean sutegieta-rako ikatza egiten zuten tokietariko bat, seguru asko.

Osinurdirin aldeko **fanderia**, berriz, ordurako ola munduan arituak eta ikasiak ziren Gomendiotarrek eraiki zuten XVIII. mendearen azken alde-runtz. Lantegi modernoago hauetan, oraindik uraren indarrez soilik baliaturik, burdina, kobrea eta beste metal batzuk laminatzen ziren; gurpil hidrauliko handi eta txiki batzuek zilindro eta ebakigailu batzuei eragiten zien, hartara metalak arraildu, moztu, zabaldu, luzatu eta mehetu ahal izateko.

Olek nahiz fanderiak XIX. mendean birmoldaketa sakona izan zuten eta jabe berri askoren eskuetatik pasatu ondoren, oraindik ere burdingintzan dihardute neurri handi batean Zubillaga auzoko fabrika hauek. Azken ehun urteotako aldaketak zehatz adierazteak luzetxo joko liguke. Gogoratu bakarrik, orain dela hamar bat urte Industrialde berria jaso zenean, guztion zabarkeriaren-gatik 500 urte pasa iraun zuten olen aztarna oso inportanteak betiko galdu ganitueta; eta olekin batera XIX. mendearen hondarrean eraikitako langile-etxeak ere bai. Batzuk nahiz besteak oso leku gutxitan geratzen zaizkigun eraikuntzak. Azkenengo arrastoak, behinik behin, (**Madalenako presa** eta **malatu-zatiak**) zain ditzagun, hauek ere egoera oso larrian daude eta.

JERARDO ELORTZA

Urtebete pasatu da alfabeto oñatiar honi ekin genionetik, eta ia konturatu barik Z-raino iritsi gara. Ilbilbide letradun hau jarraitzeko kuriosidadea eta pazientzia izan duzuenoi mila esker eta hurrengora arte!